

אייר תשע"ט

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

המפגש בין בועז לרות בשדה

למגילת רות (על פי שיעורים של ד"ר יעל ציגלר)

3. רש"י רות ב ג:

מצינו במדרש רות עד לא אזלת אתה (-עד שלא הלכה, באה), שהוא אומר ותבא ואחר ותלקט? אלא שהיתה מסמנת הדרכים קודם שנכנסה לשדה והלכה ובאה וחזרה לעיר כדי לעשות סימנים וציונים שלא תטעה בשבילך ותדע לשוב.

תיאור מוזר זה המזכיר את סיפור 'עמי ותמי' הינו תוצאה של הפועל "ותבוא" לאחר הפועל "ותלך". המדרש מציע כי רות אכן חזרה לנקודת המוצא שלה, לאחר שכבר הגיעה לשדה, על-מנת לסמן את השבילים. המדרש אומנם מתאר את חששה ההגיוני של רות ללכת לאיבוד ביומה הראשון בשדות, אך לדעת ד"ר ציגלר, יתכן שמטרתו העיקרית של המדרש היא לתאר את מסירותה של רות לנעמי. אפילו כאשר רות עוזבת את נעמי, היא יוצרת שביל בו תוכל לשוב אליה, ובכך מרמזת על הברית שכרתה עם נעמי.

ד"ר ציגלר מציעה גם קריאה נוספת של רצף הפעלים הקשורה למוצאה המואבי של רות, ולקבלת הפנים הבלתי נעימה לה זכתה בשדות בית לחם. ההליכה והביאה המצוינות בפסוק יכולות לרמז על חוסר הכנסת האורחים מתמשך אותו חוותה רות בשדות בית לחם. ד"ר ציגלר מציעה שיתכן שרות ביקרה באותו היום בכמה שדות לפני שהגיעה לשדהו של בועז. בכל פעם בה רות נכנסה לשדה, היא נאלצה לעזוב, מכיוון שבעל השדה לא התיר את כניסתה של המואביה, כלתה של נעמי, לשדהו. תרחיש זה חזר על עצמו כמה פעמים, עד שהגיעה "במקרה" לשדהו של בועז.

4. רות ב' ג:

"וַיִּקַּר מִקְרָה חֲלֻקַּת הַשָּׂדֶה לְבִעֹז אֲשֶׁר מִמִּשְׁפַּחַת אֶלְמֵלֶךְ"

בשדה זה קבלה רות יחס קצת שונה. כפי שהצענו בשיעור שעבר, בעז מבקר בשדותיו בין השאר על מנת לבחון את

חזרתה של נעמי לבית לחם יצרה שתי בעיות לה ולרות. בטווח הקצר, הם בסכנת רעב. ללא בעל ובנים שיתמכו בה, ועם שדות שלא נחרשו במשך שנים, אין לה שום דרך להשיג מזון. נעמי שבה לבית לחם בתחילת הקציר, כאשר האנשים אוספים בשמחה את פירות עמלם (רות א כב). לנעמי, עם זאת, אין מזון, ובהתחשב בקבלת הפנים הקרירה (בלשון המעטה) לה זכתה, היא לא יכולה לצפות לעזרה מאנשי העיר.

בעייתה השנייה של נעמי היא, שאפילו אם תשיג מזון, ואפילו אם תצליח איכשהו לשקם את שדותיה ולבסס את מצבה הכלכלי, אין לה שום עתיד. אלמנה מבעלה, שכולה מפרי בטן וזקנה מכדי להתחיל משפחה חדשה, לנעמי אין שום תקווה להמשכיות.

רות תהווה את הפתרון לשתי הבעיות של נעמי, ובעז יהיה זה שיספק את הפתרון בעבור רות. בפרק ג', רות (באמצעות בעז) תפתור את בעית ההמשכיות של נעמי, ובפרק ב' רות מתמודדת תחילה עם הבעיה הדוחקת של הרעב.

מילות הפתיחה של רות בפרק זה מתארות את ניסיונה למצוא פתרון לבעית הרעב.

1. רות ב ב:

וַתֹּאמֶר רֹת הַמּוֹאֲבִיָּה אֶל נְעָמִי אֵלֶּכָּה נָא הַשָּׂדֶה וְאֶלְקָטָה בְּשִׁבְלִים אַחַר אֲשֶׁר אֶמְצָא חֵן בְּעֵינֵי

בפתיחת התיאור של המפגש בין רות לבועז בשדה, הכתוב מציג שרשרת מעניינת של פעלים.

2. רות ב ג:

"ותלך ותבוא ותלקט בשדה".

מדרש אותו מצטט רש"י טוען כי הרצף המהיר בא להצביע על חוסר ההתמצאות של רות בביקורה הראשון בשדה.

על פי ההלכה נועד גם הוא ככל הנראה לעורר את חמתו של בעז.

התיאור של הניצב לפעולותיה של רות מתאר שתי פעולות נפרדות:

רות באה ועמדה מהבוקר ועד לעכשיו,

רות ישבה בבית למשך זמן קצר בלבד.

המלבי"ם מציע כי רות מתוארת כאן כחרוצה כל כך, שהלכה רק לנוח מעט מחוס השמש בבקתה המוצלת.

תרגום השבעים מפרש: "והיא באה ועמדה מהבוקר עד הערב, ולא נחה בשדה אפילו לא מעט".

אפשר כמובן לראות בתיאור זה, מחמאה לחריצותה של רות, אבל מכיוון שהתיאור הכללי שמספק הניצב ביחס לרות הוא שלילי, נראה שהוא מתאר למעשה את החמדנות של רות, שלא נחה בעת הליקוט.

ד"ר ציגלר מעירה, שהתיאור של עמידתה של רות מוזר, שהרי העניים אינם עומדים, הם הולכים לאחר הקוצרים ואוספים את השיבולים שנפלו. על פניו, התיאור של רות העומדת בא לבטא חוסר פעולה יותר מאשר פעולה. לאור תיאור מוזר זה, ד"ר ציגלר, מציעה את התיאור הבא לאירועים באותו יום.

6. ד"ר ציגלר:

מוקדם באותו הבוקר הראשון רות הצליחה למצוא את דרכה לשדות, מודעת לכך שייטכן כי היא תיחסם ותגורש מאזור שבאופן מסורתי נועד לעניים. זוהי אכן החוויה הראשונה אותה היא חווה, בעודה עושה דרכה בנחישות משדה אחד למשנהו, נכנסת ומיד יוצאת, מלווה, כנראה, בתגובותיהם העיונות של אנשי העיר. כשהיא מגיעה לשדהו של בעז, גישתם של הנמצאים שם אינה שונה בהרבה. עם זאת, העובדים מהססים לגרש אותה, בידעם שמעסיקם דקדקן במיוחד ביחס למצוות הקשורות לעניים בשדותיו. זה לא אומר שהם התירו לה לעבוד בשדה. במקום זאת, הם דחו את תשובתם לבקשתה, והזיזו אותה הצידה על-מנת שתחכה להגעתו של הבעלים לשדה. דבר זה מסביר את תיאור עמידתה של רות. היא עמדה, מכיוון שלא הניחו לה ללקט עד שתקבל אישור מבעז. "בדרך המקרה" בעז מגיע לשדה זמן לא רב לאחר מכן, ומיד מבחין באישה הצעירה, שעומדת בצד בשמש הקופחת, מחכה לראות האם יותר לה ללקט. שאלתו של בעז בנוגע לזהותה של רות נענית בהסברו המתגונן משהו של הניצב, המנסה להצדיק את החלטתו לא לתת לרות ללקט בשדה. הסבר זה עשוי לרמוז על כך שהיה טון של כעס בשאלתו של בעז, דבר שניכר גם בחוסר תגובתו לניסיונות הניצב להסביר את מעשיו.

האופן בו קוצרו מקיימים את דרישות התורה לגבי מתנות עניים. אם אכן זהו המצב, יתכן שקוצריו של בעז אמנם לא קיבלו את פני רות בחמימות (כפי שעוד נראה), אבל היססו לגרש את רות מהשדה ללא קבלת אישור מבעז, כי ידעו על הקפדתו של בעז על מתנות עניים וחששו מתגובתו אם יגרשו את רות ללא אישורו (ובפרט שהוא קרוב של נעמי). ואז בעז מגיע ושואל את האחראי על הקוצרים.

5. רות ב-ה-ז:

וַיֹּאמֶר בְּעֵז לְנַעֲרוֹ הַנִּצֵּב עַל הַקּוֹצְרִים לְמִי הַנְּעִרָה הַזֹּאת. וַיַּעַן הַנְּעִר הַנִּצֵּב עַל הַקּוֹצְרִים וַיֹּאמֶר נְעִרָה מוֹאֲבִיָּה הִיא הַשִּׁבָּה עִם נְעָמִי מִשְׁדֵּה מוֹאֵב. וַתֹּאמֶר אֶלְקָטָה נָא וְאֶסְפְּתִי בְּעִמְרִים אַחֲרֵי הַקּוֹצְרִים וְתָבוֹא וְתַעֲמוֹד מֵאֵז הַבָּקָר וְעַד עֵתָה זֶה שְׂבֵתָה הַבֵּית מֵעַט.

תשובת הניצב לשאלתו של בעז עשויה לשפוך אור נוסף על חווייתה של רות בשדה. בתשובה ישנם שלושה חלקים:

א. הוא מתחיל בכך שהוא מזהה את רות, ומסביר מי היא ולמי בבית לחם היא קשורה (אבל לא מזהה אותה ככלתה של נעמי).

ב. לאחר מכן הוא מדווח לבעז מה היא אמרה, ולכאורה מצטט את מילותיה

ג. לסיום, הוא מתאר את פעולותיה מאז הבוקר.

לדעת ד"ר ציגלר, תשובתו של הניצב אינו מתארת את רות באופן חיובי. הנער מציג את רות כ"נערה מואביה", שמעבר לכך מקושרת לנעמי, ששבה משדות מואב. כל אחד מהתיאורים הללו – מוצאה המואבי של רות, הקשר שלה לנעמי, והתזכורת כי נעמי נטשה את בית לחם ועברה למואב בשנות הרעב, נועד לדעת ד"ר ציגלר, לשכנע את בעז לא לאפשר לרות ללקט בשדהו. כמו כן, התייחסותו של הנער אל רות כאל נערה, כאשר למעשה מדובר באישה שהייתה נשואה במשך יותר מעשור, היא לדעת ד"ר ציגלר, התייחסות משפילה. שלא כמו בעז, שגילו המבוגר מאפשר לו להתייחס אל רות כאל נערה מבלי שהדבר ייחשב למעליב, הניצב הינו נער בעצמו (רות ב-ה-ו), ולכן כאשר הוא מתאר את רות כנערה, נראה שהוא מתכוון להקטין את רות.

הציטוט בו עושה הניצב שימוש בהתייחסו לדבריה של רות עומד לכאורה בסתירה לפסוק ב' בו רות הצהירה כי בכוונתה ללכת ולאסוף בשיבולים, כפי שנהוג במצוות הלקט. לכן לדעת ד"ר ציגלר, נראה שהניצב מציע את פרשנותו לכוונותיה של רות, ולא מצטט את דבריה. הוא אומר לבעז שרות בחוצפתה מתכוונת לאסוף וללקט עומרים שלמים, ותיאור זה של התנהגות חמדנית שאינה

מעבר לאישיותו יוצאת הדופן של בעז בה עסקנו בשיעור שעבר, בעז מיחס את פעולותיו לאישיותה יוצאת הדופן של רות, נדיבותה ונכונותה להתלוות אל נעמי ולהצטרף לעם היהודי.

9. רות ב'יא-יב:

ויען בעז ויאמר לה הגד הגד לי כל אשר עשית את חמותך אחרי מות אישך ותעזבי אביך ואמך וארץ מולדתך ותלכי אל עם אשר לא ידעת תמול שלשום. שלם ה' פעלך ותהי משכרתך שלמה מעם ה' א-להי ישראל אשר באת לחסות תחת כנפיו.

לדעת ד"ר ציגלר, תגובתו של בעז להצטננותה של רות, לא נועדה לאוזניה בלבד, אלא מהווים הכרזה פומבית בדבר צדיקותה של רות, שנועדה להוות עבורה מעין חותמת כשרות ולסייע לכניסתה לחברה המקומית.

ניתן לראות זאת על פי שני פעלים "ויען" ו"ויאמר", בהם מתוארים דבריו של בעז. שילוב זה מעיד על הצהרה רשמית, ולא על תקשורת אישית. בדבריו, גם מגיב בעז לדבריו של הניצב, שגם הם נפתחו באותם שני פעלים (ויען, ויאמר), וכנראה יועדו גם כן לאוזני הנוכחים בשדה (רות ב'ו).

השימוש הכפול בשורש נג"ד, הפותח את נאמו של בעז ("הגד הגד לי"), מרמז לדעת המדרש שמעשיה יוצאי הדופן של רות ידועים לכלל אנשי בית לחם, ובעז שמע את הדברים מכל עבר.

10. רות רבה ה' ג:

ויען בעז ויאמר לה הגד הוגד לי שני פעמים הוגד לי בבית, הוגד לי בשדה.

אלא, שגם אם אנשי העיר ידעו על מעשיה של רות, הם לא בהכרח תפשו אותם כראויים להערצה, ובוודאי שלא הניע אף אחד מהם לנהוג כלפיה באדיבות. תיאורו השלילי של הניצב משקף ככל הנראה את ההסכמה הכללית בנושא.

התפנית החיובית שעושה בעז נועד לדרבן את האנשים לאמץ את רות אל ליבם, ולנהוג בה באופן הדומה להתנהגותו שלו.

התיאור של בעז "ותעזבי אביך ואמך וארץ מולדתך ותלכי אל עם אשר לא ידעת" מזכיר את ציוויו של הקב"ה לאברהם: "לך לך מארצך, ממולדתך, מבית אביך". כלומר, בעז רומז כי שרות הולכת בדרכו של אברהם, מייסד האומה היהודית, וכמו אצל אברהם, בחירתה של רות נובעת גם מתשוקתה לדבוק בה, שתחת כנפיו היא מבקשת מחסה. לכן, אין לדחות את רות בשל עברה, אלא לאמץ אותה בשל אומץ ליבה וצדיקותה.

אלא שבעז מתעלם מהנער הניצב על הקוצרים ועושה מעשה בלתי שגרתי כאשר הוא פונה ישירות לרות ואומר לה.

7. רות ב'ח-ט:

הלוא שמעת בתי אל תלכי ללקט בשדה אחר וגם לא תעבורי מזה וכה תדבקין עם נערת. עיניך בשדה אשר יקצרון והלכת אחריהן הלוא צויתי את הנערים לבלתי נגעך וצמת והלכת אל הכלים ושתית מאשר ישאבון הנערים.

דבריו של בעז, נועדו לדעת ד"ר ציגלר, לשכנע את רות לא לעזוב את שדהו.

ד"ר ציגלר מביאה זאת כראיה נוספת שעד עכשיו רות לא לקטה בשדה, שהרי אם רות כבר ליקטה בשדהו של בעז, מדוע היא נזקקת לשלושה ניסיונות שכנוע על-מנת שתישאר? לכן לדעת ד"ר ציגלר רות חיכתה זמן רב, בשדהו של בעז, כאשר הניצב התייחס אליה בבוז, הנערים נגעו בה באופן בלתי הולם, וזמן עבר בלי שרות הצליחה למלא את משימתה: איסוף מזון עבורה ועבור נעמי. רות כבר עמדה לעזוב את השדה על מנת לנסות את מזלה במקום אחר, ובעז בדבריו מנסה לפייס אותה, ולשכנע אותה לא לעזוב את השדה, על-ידי הבטחת ביטחונה ויכולתה לאגור מזון.

דבריו של בעז מרמזים גם על דחייתו את דבריו של הניצב בנוגע לדבריה של רות. בהוראותיו המאוחרות יותר לקוצרים, בעז מבהיר כי יש להתיר לרות "ללקט בין העומרים". בעז אף מוסיף ומורה לקוצרים לא לבייש אותה. במילים אחרות, בעז טוען כי גם אם בקשתה של רות היא בלתי רגילה, ואינה על פי ההלכה, עדיין יש למלא אותה בהתאם להוראה הישירה ממנו, מבלי לרמוז לה שזוהי אינה הנורמה במקום.

לאור התרחיש לעיל, מובנת הכרת התודה העצומה של רות על נדיבותו של בעז, שהרי עד כה אף אחד לא היה נדיב אליה בבית לחם.

8. רות ב'י:

ותפל עלפניך ותשתחו ארצה ותאמר אליו מדוע מצאתי חן בעיניך להפירני ואנכי נכריה.

רות בדברי לנעמי, מתארת את תקוותה שהיא תמצא משהו בעיניו תמצא חן, והוא יאפשר לה ללקט בשדהו. עם זאת, כאשר היא פוגשת את בעז, היא כל כך נדהמת מיחסו הנדיב, שהיא חוזרת על מילותיה בתדהמה: "מדוע מצאתי חן בעיניך להכירני ואנכי נכריה".

הכרזתו הפומבית של בעז

ונשאלת השאלה: מדוע בעז נדיב לרות, כאשר כל שאר אנשי העיר מתייחסים מתנכרים לה?

לסיכום: בחנו שתי סיבות שונות לנדיבותו של בעז כלפי רות. הגישה הראשונה, הנתמכת על-ידי דבריו של בעז עצמו, רומזת על כך שנדיבותו נובעת מדמותה הצדיקה של רות. הצענו גם כי נדיבותו וטוב לבו של בעז מהווים חלק מדמותו הקובעת את מסלול הסיפור.

תרומתו של בעז: השגת מזון

מהי מתנתו הגדולה של בעז לרות בפרק ב'? הצענו כמה אפשרויות ראויות. בעז מתייחס לרות בנדיבות, מגן עליה מפני פגיעה בשדה, מכיר בה, משקם את כבודה, ומכריז פומבית על הכבוד שהוא רוכש לה. כל אחת מהפעולות הללו ראויה לשבחים בפני עצמה; אך העובדה העומדת בלב הפרק היא שבעז מספק לה מזון, מחיה פיזית. ההנחה שזהו הרעיון המרכזי של הפרק נתמכת על-ידי מילת המפתח "לקט" שמופיעה עשר פעמים לאורך הפרק. מילה זו מושכת את תשומת לבנו לא רק למזון המתקבל, אלא לאופן בו הוא מתקבל – באמצעות הנדיבות של בעל הבית המתיר לרות ללקט בשדהו.

רות יוזמת את המסע להשגת המזון לה ולנעמי, אבל בעז הוא המספק לרות את האמצעים לספק מזון לנעמי. במהלך הפרק בעז מספק לרות אמצעי מחיה שוב ושוב. בנאומו הראשון הוא מתיר לה ללקט בשדהו. מעבר לכך, כאשר הוא מאפשר לה לשתות מהמים שנשאבו על-ידי עובדיו, הוא למעשה מעניק לה יותר זמן ללקט, ומבטיח בכך שהיא תאסוף יותר מזון. לאחר מכן בועז מזמין את רות לארוחה, ומגיש לה מזון במו ידיו. בנוסף, הוא מנחה את נעריו לשמוט בעבורה יותר חיטים באופן מכוון. באופן זה הוא מספק לה את המזון החיוני הן בטווח הקצר והן בטווח הארוך.

כל מה שבעז נותן לרות, מציעה רות לנעמי. רות מביאה אליה את השיבולים שליקטה, כמו גם את השאריות מהארוחה. רות אינה תופשת את הארוחה אותה היא אוכלת באותו היום, או את השיבולים שהיא מלקטת, כשייכות לה באופן בלעדי. במקום זאת, היא מתייחסת אל עצמה כאל צינור מזון בעבור נעמי.

תרומתו הגדולה ביותר של בעז לרות בפרק ב' שהיא אמצעי המחיה, נובעת כמובן מיכולתו של בעז להעניק מזון נובעת מיכולתו להכיר באחר, לראות את רות, את אומללותה ואת צרכיה.

דבר זה אינו מובן מאליו בתקופת השופטים, שהרי נשות בית לחם לא מסייעות לנעמי, לא מביאות לה מזון שיסייע לה לשרוד, ומתעלמות לגמרי מרות. ניתן לראות זאת גם מדבריו של הניצב, שבהערתו המזלזלת ביחס ל"נערה המואביה" לא מזכיר את שמה של רות. לעומת

לאחר שציין את התנהגותה יוצאת הדופן של רות, בעז מעטיר ברכה על ראשה, ומדגיש את הרעיון לפיו הקב"ה ישלם לה כגמול נדיבותה. ברכתו של בעז בשם הקב"ה מזכירה את זו של נעמי ברות א ח-ט. אלא שתוכנה של ברכתו של בעז הוא ההיפך הגמור מזו של נעמי. ברכתו של נעמי נועדה לשלוח את רות חזרה למואב, בעוד שבעז מצהיר שברכתו של ה' תלווה את מסעה של רות להצטרפות לעם ישראל.

מילים אלה של קבלת פנים מועצמות על-ידי המטאפורה של רות השוהה תחת כנפי השכינה. היא אולי לא מקובלת בקרב אנשי העיר, אך בעז מצהיר באופן שאינו משתמע לשתי פנים כי ה' קיבל אותה לקהל ישראל. המקצב של נאומו של בעז ייחודי אף הוא, כאשר כל מספר מילים מסתיימות בכינוי קניין בגוף שני, מבנה היוצר איכויות של פזמון:

הַגֹּד הַגֹּד לִי כָּל אֲשֶׁר עָשִׂית אֶת חַמּוֹתַי
אֲחֵרֵי מוֹת אִישׁ
וַתַּעֲזְבֵי אֲבִיךָ וְאִמְךָ
וְאֶרֶץ מוֹלַדְתְּךָ...
יְשָׁלֵם ה' פְּעֻלָּתְךָ
וַיְתֵיךָ מִשְׁכַּרְתְּךָ...

דיבורו הקצבי של בעז נועד להיחקק בזיכרונם של המאזינים, על-מנת שיוכלו לחזור עליו באוזני אחרים. הדבר אמור להשפיע על נכונותם של אנשי בית לחם לקבל את רות אל קרבם.

ראינו במדרשים בשיעור שעבר שבעז מבחין ברות בשל התנהגותה הנעלה. פרשנות חז"ל מעלה סיבה דומה להתנהגותו האדיבה של בעז, ומאששת בכך את הצהרתו של בעז כי פעולותיו שואבות השראה מדמותה של רות.

11. שבת קיג ע"ב:

תדבקי עם נערוי וכי דרכו של בעז לדבק עם הנשים?¹
- אמר רבי אלעזר: כיון דחזא "ותשק ערפה לחמותה ורות דבקה בה", אמר שרי לאידבוקי בה.

הגמרא מציינת את הרמיזה הספרותית בין המלים בהן עושה בעז שימוש, על-מנת לייצג לרות לדבוק בנשים הקוצרות, לבין המילה בה נעשה שימוש על-מנת לתאר את מסירותה של רות כאשר נשארה עם חמותה. באופן זה מציינת הגמרא כי התנהגותו של בעז כלפי רות הנה העתק של התנהגותה של רות כלפי נעמי. למעשה, היחס הנדיב של בעז לרות הינו בזכות גמורה, ובעז מתנהל בהתאם לצדיקותה של רות.

1. מהרש"א מצביע על כך שהדבר אינו מבוסס על מילותיו המדויקות של בעז, בהן הוא מייצג לרות לדבוק בנערות, ולא בו. הוא מציע כי השורש דב"ק מרמז על קשר בין גבר לאישה, ולכן מעלה הגמרא את השאלה הזו, ממנה עולה כי כוונתו של בעז הייתה כי רות תדבק בו.

השאריות של רות

ונשאלת השאלה: מיהו האחראי לשאריות וליכולתה של נעמי לאכול – רות או בעז? במילים אחרות, האם בעז מעמיס על רות כמות גדולה מדי של מזון באופן מודע כדי שגם נעמי תוכל לאכול? או שרות חוסכת מפיה על מנת להותיר לנעמי.

לכאורה, הדבר נרמז בפסוק המתאר את השאריות של רות: "אֵת אֲשֶׁר הוֹתֵרָה מִשְׁבָּעָה", כלומר רות קבלה מבעז יותר ממה שנדרש לסעודתה.

עם זאת, אפשרי גם להניח כי רות הגבילה את הצריכה של עצמה על מנת להבטיח שגם נעמי תזכה לארוחה. הדבר נרמז על-ידי הפועל בו נעשה שימוש לתיאור האופן בו בעז מגיש את האוכל לרות. הפועל "ויצבט" הוא מילה יחידאית, המופיעה רק פעם אחת במקרא. השורש צב"ט מופיע בפשוט שמיות מקבילות (ערבית, אמהרית) והוראתו "לתפוס", "לאחוז בחזקה", "להחזיק". צורת השם של הפועל (צביטה) מופיעה במשנה (חגיגה ג א) ומשמעותה ידית הצנצנת. משמעות השם באוגריתית הוא "מלקחיים" או "ידיות". נראה כי משמעות המילה עשויה להיות אחיזה באמצעות היד, או האצבעות, בתנועת מלקחיים. כך גם המדרש מפרש שבעז צבט עבור רות כמויות קטנות של פת קלוייה באמצעות שתיים מאצבעותיו (רות רבה ה ו).

אם המילה "ויצבט" מרמזת על צביטת כמות קטנה של פת קלוייה, כמות קטנה מאוד של מזון, אז העובדה שנותרו שאריות לאחר שרות אכלה לשבעה היא לא פחות מפלאית, רמיזה להתערבות א-לוהית. המדרש דן בשאלה מי האחראי לשפע המזון.

14. רות רבה ה ו:

ויצבט לה קלי – קליל זעיר בשתי אצבעותיו. אמר רבי יצחק את שמע מינה תרתי או ברכה שרת באצבעותיו של אותו צדיק או ברכה שרת במעיה של אותה צדקת, ממה דכתיב "ותאכל ותשבע ותותר", נראין הדברים שהברכה שרת במעיה של אותה צדקת.

כלומר, המדרש מציע תשובה ברורה לשאלה הנ"ל. אלא, שבאופן מפתיע, המשך המדרש מותח ביקורת על בעז וטוען שבעז היה יכול לעשות יותר בעבור רות:

א"ר יצחק בר מריון בא הכתוב ללמדך שאם אדם עושה מצוה יעשנה בלבב שלם שאלו היה ראובן יודע שהקב"ה מכתוב עליו "וישמע ראובן ויצילהו מידם" (בראשית לו), בכתפו היה מוליכו אצל אביו. ואילו היה יודע אהרן שהקב"ה מכתוב עליו "הנה הוא יוצא לקראתך" (שמות ד), בתופים ובמחולות היה יוצא לקראתו. ואלו היה יודע בעז שהקב"ה מכתוב עליו "ויצבט לה קלי ותאכל ותשבע ותותר", עגלות מפותמות היה מאכילה.

זאת כאשר בעז מדבר אל רות בפעם הראשונה, הפסוק מציג את דבריו כך: "וַיֹּאמֶר בְּעֹז אֶל רוֹת" (רות ב ח). נראה כי נקודת המבט של הכתוב היא שבעז לא מדבר אל רות כאל מואביה או כאל נערה לא מוכרת, חסרת שם, אלא בעז מדבר אל רות כאל רות, סובייקט שהינו בעל שם וזהות.

בעז מזמין את רות לארוחה

לאחר דבריו החמים של בעז לרות, הוא נוקט בצעד חריג נוסף ומזמין את רות לאכול עימו ועם הקוצרים.

12. רות ב יד:

וַיֹּאמֶר לָהּ בְּעֹז לְעֵת הָאֲכָל גְּשִׁי הֵלֶם וְאָכַלְתְּ מִן הַלֶּחֶם וְטַבַּלְתְּ פֶתַךְ בְּחֶמְךָ וְתֵשֵׁב מִצַּד הַקּוֹצְרִים וַיִּצְבֹּט לָהּ קְלִי וְתֵאָכֵל וְתִשְׂבַּע וְתֵתֵר.

לדעת ד"ר ציגלר, הרצף המהיר של הפעלים המתאר את ארוחתה של רות ("ותאכל ותשבע ותתר"), עשוי להצביע על הרעב בו היא נתונה ועל המהירות בה צרכה את מזונה.

העובדה שבעז הזמין את רות לאכול עמו בזמן הארוחה מצביעה על רגישותו לסבלה של רות, והכללתה בארוחה אותה הוא מספק לשכיריו הינה מעל ומעבר למצופה.

במהלך הארוחה, יושבת רות בסמוך לקוצרים, דבר המצביע על השיפור בקבלתה בחברה, ועל מעמדה המשתנה. היא לא מתפקדת יותר כענייה מואבייה שפלת רוח, אלא כאורחת אותה הזמין בעז המכובד.

מעבר לכך, מדהים לראות כי בעל השדה העשיר והנכבד מגיש לרות את המזון בעצמו, ובכך מוכיח את דאגתו לסבלה.

בסיום הארוחה נאמר "ותתר". הכתוב אומנם לא מסביר לנו באופן מידי מהן כוונותיה של רות, אבל יתברר במהרה כי רות מניחה את השאריות בצד, בעבור נעמי, שבוודאי רעבה אף היא. למעשה, כאשר רות שבה לנעמי, היא תגיש לה את השאריות לפני שתוציא מילה מפיה, כך שנעמי לא תצטרך לסבול ולו רגע אחד מעבר להכרח

13. רות ב יח:

וַתֵּשֶׂא וְתָבֹא הָעִיר וְתֵרָא חֲמוּתָהּ אֵת אֲשֶׁר לְקֶטֶה וְתוֹצֵא וְתִתֵּן לָהּ אֵת אֲשֶׁר הוֹתֵרָה מִשְׁבָּעָה

ומדגישה ד"ר ציגלר, שפסוקים אלה אינם מכילים דיאלוג ואף לא שמות. בעוד חוסר הדיאלוג מצביע על חפזונה של רות לספק פתרון מהיר לרעבונה של נעמי, חוסר השמות בפסוק עשוי אף הוא להדגיש את הרעב. הרעב הינו חוויה הפושטת מהאדם את אנושיותו. היא פוגעת באנושיות האדם, בזהותו, ויחד עם זה, בשמו.

ד"ר ציגלר מציעה, שדמויותיהם של נעמי ובעז יכולה להציע תשובה לשאלה: מדוע, ישועתה של האומה באה מידיה של רות, אישה זרה?

15. ד"ר ציגלר:

ההידרדרות של החברה בתקופת השופטים היתה כה חמורה, שאף אדם מבפנים לא יכול להשלים את תיקונה – אפילו לא בעז הצדיק. רק אדם שלא מעורב במורכבויות ובכעסים יכול להתעלות מעל למריבות ולאחות את קרעי האומה. המדרש מציע כי רות היא האחראית למזונה של נעמי, היא מספקת את הפתרון להמשכיותה של נעמי. רות גם מגשרת בין בעז לנעמי, ומאפשרת לבעז לספק מזון באופן עקיף על-מנת להציל את נעמי. בעשותה כך, רות מתחילה לתקן את המצב, דבר המוביל בסופו של דבר למלוכה, שנועדה לרפא את החברה השסועה.

באופן מעניין, שתי הדמויות האחרות אליהן מתייחס המדרש הן ראובן, ביחסו ליוסף, ואהרן, ביחסו למשה. כל אחד מהאירועים הללו כולל מישהו בעל סיבה טובה להתרעם על מי אחיו, במקום לגמול לו חסדר. לראובן, הבן הבכור, הייתה סיבה מצוינת לא להציל את יוסף, שנראה נחוש לתפוס את מקומו. אהרן הולך לקבל את פני אחיו הצעיר, משה, שלא רק שמעולם לא סבל יחד עם אחיו, אלא אף נבחר להוביל את העם אל הישועה. גם לבעז ישנן כמה סיבות למנוע מזון מרות, כלתה המואבייה של נעמי. ואכן, פעולת הנדיבות הבסיסית ביותר במצב זה מופיעה כראויה לשבח.

לדעת ד"ר ציגלר, באמצעות מתיחת ביקורת על מאפיין זה, המדרש מציע עמדה מוסרית חד-משמעית: פעולות של נדיבות, בין אם הן קשות או לא, חייבות להתבצע בלב נדיב, עם תחושה של מחויבות מלאה. אם ישנו היסוס כלשהו מצד המקבל, הפעולה אינה עומדת במטרתה וראויה לגינוי.

עם זאת, הביקורת שמתח המדרש נראית מוגזמת, ואפילו בלתי מבוססת. רוחב לבו של בעז עומד במרכזו של הפרק, ונדיבות לבו ביחס לרות הנה יוצאת דופן. לכן נשאלת השאלה: מדוע המדרש מעלה גינוי בלתי צפוי זה?

יתכן שהדבר נובע מכך שבעוד נדיבותו של בעז לרות הינה חד-משמעית ועומדת מעל כל גינוי, עמדתו ביחס לנעמי פחות ברורה. למעשה, בעז ונעמי לא נפגשים לאורך כל הסיפור, ובעז לא מזכיר את נעמי באף אחד ממפגשיו עם רות. נראה כי נדיבותו כלפי רות מופנית ישירות אל רות, בלי שום התייחסות לקרובת משפחתו, נעמי. בעז מזכיר את נעמי רק בפרק ד', בהקשר של ביצוע פעולות משפטיות. ניתן להניח כי בעז, כמו שאר אנשי העיר, נוטר טינה לנעמי על שעזבה את העיר בימי הבצורת. בדיוק כמו שאנשי העיר לא נחלצו לסייע לנעמי, גם בעז לא מעניק לה אמצעי קיום. זו יכולה להיות הסיבה להבנת המדרש את התיאור בו מגיש בעז לרות כמות קטנה של מזון. אולי הוא אכן סיפק מספיק מזון לרות, אבל הוא ודאי לא טרח לוודא שנותרות מספיק שאריות עבור נעמי.

על-ידי ביקורת על אופן חלוקת המזון, המדרש מציף למצב סבוך. העובדה שבעז ונעמי מעולם לא נפגשו אינה מקרית. לפי תפישה זו, רות היא האחראית הבלעדית להישרדותה של נעמי. בעז עוזר לנעמי באופן עקיף באמצעות קשריו עם רות, אבל ייתכן כי היה מעדיף לנטוש את נעמי לחסדי גורלה האומלל.